Landbúnaður í Føroyum

Fyrilestur á Tjóðsavninum tann. 22. mars 2023

Jens Ivan í Gerðinum, landbúnaðarráðgevi

Orðatýdningar

- Bóndi

  → Norrønt, merkir fastbúgvandi

- Húsdjór

  → Tom djór til matna, ella arbeiði. Teirra tilvera er grunda á menniskju.

- Búskapur

  → Garðsskipan. Tað er, innistøða, lunnindi, skyldir og herligheitir hjá bóndanum. Kann samanberast við grikska orðið oeconomia = útvegan, umsiting og nýtsla av virðum. Búskapur er av norrønum uppruna og peikar beinleiðis til bóndasamfelagið!

Bóndi

- Nakrir fáir stórbóndir

-- Óðalsbøndur

-- Uppsitarar/festarar hjá kirkjuni

-- Uppsitarar/festarar hjá útlendskum aðali

- Við reformatiónini fáa vit kongsbøndurnar. Tað sum vit í dag kenna sum festibøndur
- Óðalsbondurnir eru nógvir í tali, men smábýttir, í mun til festibøndurnar.

Bóndi - Sosialistrukturur

- Bygdasamfelagið var lokalt stýrt av stórbøndrunum.
- Soleiðis bleiv bøur lagdur inn
- Grind skift
- Fiskur býttur
- Bjørgini søkt
- Hagin røktur
- O.s.fr.

- Bygdarløgini og náttúran í føroyum er tí, ávirka og skapt av landbúnaðinum og føroyar er at kalla mentunnar landsslag frá fjøru til fjallatind.

Húsdjór og grón

- Føroyskur seyður
- Føroysk neyt (útdeyð)
- Føroysk ross
- Føroyskur hundur (útdeyður)
- Føroysk dunna
- Føroysk gás
- Korn
- Hvonn

Seyður og hagar

- Áseyðatal seinast ásett í Taxatiónini í 1873.
- Helvtin av jørðini er ogn hjá tí almenna (festi), helvtin er ogn hjá privatum (óðal)
- 480 hagar

Harav

- + 370 festir, nakrir einbýttir, nakrir felags
- 180 ognarhagar, næstan allir felags millum eini 10 – 20 eigarar

Afturat hesum hava vit so eisini

- 1.500 traðir

Seyðurin

- Næstan allir festibóndur og óðalsmenn hava seyð
- Uml. 70.000 seyðir í Føroyum
- Hvør ær lembir um 0,8 lamb um árið
- Uml. 43.000 lomb flett
- 16 kilo í miðal
- 680 tons lambskjøt
- 100 krónur kilo
- 68 milliónir krónur í fyrstahonds virði

Neyt - framleiðsla fyrr (1917)

- Uml. 4000 neyt
- 3000 mjólkneyt
- Støddir ímillum 0,25 – 0,75, mest vanligt 1 – 2, stórbøndur upp til 7 kýr
- 2.5 milliónir litrar um árið
- 840 litrar / kúgv um árið
- 12 – 16 oyru / litur
- Arbeiðsmannaløn 20 oyru
- 350 t krónur í fyrstahonds virði

Annars eisini býtishandil

ELLA 20.000 FÓLK Í LANDINUM/2.5 MILL. L MJÓLK = 126 litur mjólk per íbúgva per ár

ELLA UML. 90 TÍMALØNIR AT FÍGGJA EGINNÝTSLU AV MJÓLK!

Neyt - framleiðsla nú

- 830 mjólkneyt
- 52 í miðal
- 7,6 milliónir litrar um árið
- 9.000+ litrar / kúgv um árið
- 6 - 7 kr. pr. litur
- 53 milliónir krónur í fyrstahonds virði

ELLA 54.000 FÓLK Í LANDINUM/7,6 L MJÓLK = <u>140 litur mjólk per íbúgva per ár</u>

ELLA UML 12 TÍMALØNIR AT FÍGGJA EGIN NÝTLSU AV MJÓLK

Búskapur - framleiðslu avbjóðingar

- Ov lítið av nútíðar hóskandi bøi
- Ov lítil neytakjøtsframleiðsla
- Ov lítil seyðakjøtsframleiðsla

- Landbúnaður er stuðulsbaseraður í vesturheiminum. T. d. er landbúnaðurstuðulin per capita í ES 2,2 fer størri enn stuðulin í føroyum.

Búskapur - framleiðslu fyrimunir

- Hagin føðir størsta partin av seyðinum alt árið
- Klima og lendi leggur upp til meirframleiðslu av beitidjórum
- Burdygt talar fyri at vit megna at vera sjálvbjargin í neyta og seyðakjøti. Stráfóðurframleiðslu, mjólk og mjólkarúrdráttum og partvíst kraftfóðri.
- Men hetta krevur stórar broytingar í skipanini av landbúnaði sum vit kenna hann, umframt umskipa av byggilendi og undirstøðukervi.
- Eru vit til reiðar til tað?
- Landbúnaður er stuðulsbaseraður í vesturheiminum. T. d. er landbúnaðurstuðulin per capita í ES 2,2 fer størri enn stuðulin í føroyum.

Takk fyri meg